

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JULIANE KOKOTT

της 6ης Μαρτίου 2008¹**I — Εισαγωγή**

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο βρίσκεται για μια ακόμη φορά αντιμέτωπο με το ερώτημα ποιες επιταγές απορρέουν από το ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού για τον τομέα του αθλητισμού. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται συναφώς ο διττός ρόλος της Ελληνικής Λέσχης Αυτοκινήτου και Περιηγύσεων (ΕΛΠΑ)² όσον αφορά αθλητικές διοργανώσεις μηχανοκίνητου αθλητισμού.

2. Ο διττός αυτός ρόλος της ΕΛΠΑ μπορεί να περιγραφεί ως εξής: αφενός, η ΕΛΠΑ αναλαμβάνει στην Ελλάδα τη διοργάνωση αγώνων στον τομέα του μηχανοκίνητου αθλητισμού, προς τούτο δε έχει ιδρύσει την Εθνική Επιτροπή Αγώνων Μοτοσικλέτας (ΕΘΕΑΜ³) και της έχει αναθέσει τον έλεγχο και τη διοργάνωση αγώνων μοτοσικλέτας· αφετέρου, η ΕΛΠΑ συμμετέχει και στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, οι οποίες μπορούν βάσει του ελληνικού δικαίου να χορηγηθούν μόνον ύστερα από σύμφωνη γνώμη της ΕΛΠΑ.

3. Ο διττός αυτός ρόλος της ΕΛΠΑ είχε επιπτώσεις για τη ΜΟΤΟΕ⁴, μια ανεξάρτητη

ελληνική αθλητική ομοσπονδία μοτοσικλέτας. Όταν η ΜΟΤΟΕ θέλησε το 2000 να διοργανώσει στην Ελλάδα μια σειρά αγώνων μοτοσικλέτας με ίδια ευθύνη, δεν έλαβε άδεια διότι η ΕΛΠΑ δεν παρέσχε τη σύμφωνη γνώμη της στην αρμόδια αρχή.

4. Από την άποψη του δικαίου του ανταγωνισμού, τίθεται το ερώτημα αν ένας διττός ρόλος όπως αυτός της ΕΛΠΑ συμβιβάζεται με τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ. Συναφώς, όμως, πρέπει να εξετασθεί το προκαταρκτικό ζήτημα αν και κατά πόσον η δραστηριότητα στον τομέα του αθλητισμού ενός οργανισμού μη κερδοσκοπικού σκοπού όπως η ΕΛΠΑ διέπεται καθ' οποιονδήποτε τρόπο από το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού.

II — Νομικό πλαίσιο**A — Το κοινοτικό δίκαιο**

5. Το κοινοτικό νομικό πλαίσιο της υποθέσεως αυτής καθορίζεται από τους κανόνες περί ανταγωνισμού των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

3 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

4 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

6. Το άρθρο 82 ΕΚ έχει ως εξής:

που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνθήκες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.»

«Είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της.

7. Το άρθρο 86 ΕΚ ορίζει τα εξής:

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

«1) Τα κράτη μέλη δεν θεσπίζουν ούτε διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της παρούσας συνθήκης, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 12 και 81 μέχρι και 89, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.

α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής·

β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών·

2) Οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή που έχουν χαρακτηρίσει δημοσιονομικού μονοπωλίου υπόκεινται στους κανόνες της παρούσας συνθήκης, ιδίως στους κανόνες ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί. Η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν πρέπει να επηρεάζεται σε βαθμό ο οποίος θα αντέκειτο προς το συμφέρον της Κοινότητας.

γ) στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικών συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό·

δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών

[...]

Β — Το εθνικό δίκαιο

Ομοσπονδία Παλαιού Αυτοκινήτου
(Δ.Ο.Π.Α.) [...]»

8. Το άρθρο 49 του ελληνικού νόμου 2696/1999⁵ (στο εξής και Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας), ως ίσχυε το 2000, είχε ως εξής:

«1) Αγώνες ζωηλάτων οχημάτων, ζώων, ποδηλάτων, αυτοκινήτων, τρίτροχων οχημάτων, μοτοσικλετών και μοτοποδηλάτων στις δημόσιες ή ιδιωτικές οδούς και χώρους, επιτρέπεται να γίνουν μόνο ύστερα από σχετική άδεια.

2) Η κατά την προηγούμενη παράγραφο άδεια δίνεταιαι

9. Περαιτέρω, το άρθρο 134, παράγραφος 8, του ελληνικού νόμου 2725/1999⁶ ορίζει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Τα μηχανοκίνητα αγωνίσματα και οι σχετικοί κλάδοι άθλησης αυτών (αυτοκίνητο, φόρμουλα, καρτ, δίκυκλο κ.λπ.) αποτελούν αθλητική δραστηριότητα, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου. [...]»

Γ — Το καταστατικό της ομοσπονδίας

[...]

γ) Για όλους τους αγώνες αυτοκινήτων, τρίτροχων οχημάτων, μοτοσικλετών και μοτοποδηλάτων από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης ή των υπ' αυτού εξουσιοδοτημένων Αρχών, ύστερα από σύμφωνη γνώμη του νομικού προσώπου που εκπροσωπεί, επίσημα, στην Ελλάδα τη Διεθνή Ομοσπονδία Αυτοκινήτων (Δ.Ο.Α.), τη Διεθνή Ομοσπονδία Μοτοσικλέτας (Δ.Ο.Μ.) και προκειμένου για αγώνες παλαιών αυτοκινήτων, τη Διεθνή

10. Το βιβλίο της χρονιάς (2000) της ΕΛΠΑ για τους αγώνες μοτοσικλέτας, που εκδόθηκε από την ΕΘΕΑΜ, περιλαμβάνει τις εγκυκλίους της για το 2000. Με τις εγκυκλίους αυτές παρέχονται, μεταξύ άλλων, πληροφορίες για τα δικαιολογητικά έκδοσης άδειας διαγωνιζομένων και τους κανονισμούς αγώνων που πρέπει να κατατίθενται, περαιτέρω δε για τα παράβολα και λοιπά θέματα οικονομικής φύσεως. Εκτός αυτού, με το βιβλίο της χρονιάς δημοσιεύεται ο Εθνικός Αθλητικός Κανονισμός Μοτοσικλέτας (ΕΑΚΜ)⁷, ο οποίος περιέχει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες διατάξεις:

5 — ΦΕΚ Α' 57.

6 — ΦΕΚ Α' 121.

7 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

«10.7. Κάθε αγωνιστική συνάντηση που περιλαμβάνει αγώνες πρωταθλημάτων, κυπέλλων ή επάθλων της ΕΘΕΑΜ/ΕΛΠΑ μπορεί να συνδυαστεί με την εμπορική προβολή ενός υποστηρικτή που θα αναφέρεται στον τίτλο ή στον υπότιτλο των αγώνων, μόνον μετά από τη σύμφωνη γνώμη της ΕΘΕΑΜ/ΕΛΠΑ.

πρέπει να μεριμνήσει για την ασφαλιστική κάλυψη της αγωνιστικής συνάντησης, που να περιλαμβάνει τις ευθύνες του ίδιου, των κατασκευαστών, των αναβατών, των επιβατών [...] για την περίπτωση ατυχημάτων και ζημιών προς τρίτους κατά τη διάρκειά της και τη διάρκεια των δοκιμών.»

[...]

III — Τα πραγματικά περιστατικά και η κύρια δίκη

60.6. Κατά τη διάρκεια των αγωνιστικών συναντήσεων επιτρέπεται η διαφήμιση πάνω σε αναβάτες και μοτοσικλές. Όσον αφορά το κράνος επιτρέπεται η διαφήμιση σε αυτό, σε όση έκταση μπορεί να γίνει, χωρίς να επηρεάσει τα τεχνικά του χαρακτηριστικά. Στους αγώνες ταχύτητας και motocross των Πρωταθλημάτων, Κυπέλλων και Επάθλων της ΕΘΕΑΜ/ΕΛΠΑ οι διοργανωτές δεν έχουν το δικαίωμα να επιβάλουν σε έναν αναβάτη, επιβάτη, ή σε μια μηχανή να διαφημίσει οποιοδήποτε προϊόν, εκτός και αν λάβουν την έγκριση του διαγωνιζομένου. Όταν βρίσκεται σε ισχύ ένα συμβόλαιο της ΕΘΕΑΜ/ΕΛΠΑ για χορηγία οι αναβάτες, επιβάτες και μοτοσικλές υποχρεούνται να τηρούν τους όρους αυτού του συμβολαίου.

11. Η ΕΛΠΑ, η Ελληνική Λέσχη Αυτοκινήτου και Περιηγήσεων, είναι ο επίσημος εκπρόσωπος στην Ελλάδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μοτοσικλέτας (ΔΟΜ). Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ΕΛΠΑ είναι σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο, μεταξύ άλλων, διοργανώνει αγώνες στον τομέα του μηχανοκίνητου αθλητισμού και στο πλαίσιο αυτό συνάπτει επίσης συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων.

12. Η ΕΛΠΑ έχει εκχωρήσει στην Εθνική Επιτροπή Αγώνων Μοτοσικλέτας (ΕΘΕΑΜ), την οποία έχει συστήσει η ίδια, την αρμοδιότητα ελέγχου της εθνικής αγωνιστικής δραστηριότητας και το καθήκον της ενάσκησης της αθλητικής εξουσίας του μηχανοκίνητου αθλητισμού μοτοσικλέτας σε ολόκληρη την Ελλάδα.

[...]

110.1. Ο Οργανωτής είτε απευθείας είτε μέσω της Εποπτεύουσας αρχής

13. Η ΜΟΤΟΕ είναι ανεξάρτητη από την ΕΛΠΑ αθλητική ομοσπονδία μοτοσικλέτας μη κερδοσκοπικού σκοπού, η δραστηριότητα της οποίας επίσης περιλαμβάνει τη διοργάνωση αγώνων μοτοσικλέτας στην Ελλάδα. Στα μέλη της ανήκουν διάφορες τοπικές λέσχες μοτοσικλέτας.

14. Στις 13 Φεβρουαρίου 2000, η ΜΟΤΟΕ υπέβαλε αίτηση στο ελληνικό Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως προκειμένου να της χορηγηθεί άδεια για την τέλεση σειράς αγώνων μοτοσικλέτας. Συνημμένο στην αίτηση αυτή ήταν το πρόγραμμα των σχεδιασθέντων αγώνων, σύμφωνα με το οποίο από 26 Μαρτίου 2000 έως 3 Δεκεμβρίου 2000 θα διοργανώνονταν συνολικά 28 αγώνες από διάφορες λέσχες μοτοσικλέτας, όλες μέλη της ΜΟΤΟΕ. Το πρόγραμμα διαβιβάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2000 στην ΕΛΠΑ, προκειμένου αυτή να παράσχει τη σύμφωνη γνώμη που ήταν αναγκαία για τη χορήγηση άδειας για τους αγώνες.

15. Η ΕΛΠΑ ζήτησε από τη ΜΟΤΟΕ, με το από 16 Μαρτίου 2000 έγγραφό της, να προσκομίσει ειδικό κανονισμό για κάθε σχεδιασθέντα αγώνα δύο μήνες τουλάχιστον πριν από τη σχεδιαζόμενη διοργάνωση, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος των στελεχών του αγώνα, της διαδρομής ή της πίστας, των μέτρων ασφαλείας που θα λαμβάνονταν και, γενικά, όλων των όρων ασφαλούς διεξαγωγής του αγώνα. Οι διοργανώτριες λέσχες έπρεπε ακόμη να καταθέσουν αντίγραφο του καταστατικού τους στην ΕΘΕΑΜ.

16. Κατόπιν αυτού, η ΜΟΤΟΕ ζήτησε από το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, με έγγραφο της 5ης Μαΐου 2000, να της χορηγηθεί άδεια για έξι αγώνες από 9 Ιουλίου 2000 έως 26 Νοεμβρίου 2000 και υπέβαλε συνημμένους τους κανονισμούς για τη σχεδιαζόμενη διεξαγωγή των αγώνων καθώς και αντίγραφα των καταστατικών των διοργανωτριών λεσχών. Με έγγραφο της 20ής Μαΐου 2000, το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως διαβίβασε την αίτηση αυτή μαζί με τα συνημμένα έγγραφα στην ΕΛΠΑ προκειμένου να διατυπώσει σύμφωνη γνώμη.

17. Στις 6 Ιουλίου 2000 η ΕΛΠΑ/ΕΘΕΑΜ απέστειλε στη ΜΟΤΟΕ έγγραφο με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«1. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, πρωταθλήματα, κύπελλα και έπαθλα αγώνων μοτοσικλέτας προκηρύσσει η ΕΘΕΑΜ, μετά από εξουσιοδότηση της ΕΛΠΑ, η οποία είναι ο μοναδικός νόμιμος εκπρόσωπος της ΔΟΜ στην Ελλάδα.

2. Εάν κάποιος φορέας ή Λέσχη που πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη διοργάνωση και τέλεση αγώνων επιθυμεί την προκήρυξη κάποιου ειδικού κυπέλλου ή επάθλου πρέπει να απευθύνεται στην ΕΘΕΑΜ και να προτείνει τη σχετική προκήρυξη. Η ΕΘΕΑΜ, αφού αξιολογήσει τους όρους της προτεινόμενης προκήρυξης αποφασίζει αναλόγως, καθορίζοντας και τους σχετικούς όρους διεξαγωγής, πάντα σύμφωνα με τους διεθνείς και εθνικούς κανονισμούς.

3. Ένα κύπελλο ή έπαθλο πρέπει να περιλαμβάνει ομοειδείς αγώνες π.χ. scramble μόνο ή enduro μόνον. Άλλες μεμονωμένες εκδηλώσεις που δεν περιλαμβάνονται στα ήδη προκηρυγμένα πρωταθλήματα, κύπελλα ή έπαθλα δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν παρά μόνον ως φιλικοί αγώνες.

4. Για να γίνει δυνατή η παροχή της σύμφωνης γνώμης για τη διοργάνωση ενός αγώνα, ακόμα και μέσα στα πλαίσια της διοργάνωσης ενός κυπέλλου ή επάθλου, ο κάθε οργανωτής που έχει αναλάβει μία από τις διοργανώσεις που θα προσμετρούν στο συγκεκριμένο κύπελλο ή επάθλο θα πρέπει να εκπληρώνει τις προϋποθέσεις που τίθενται στον Εθνικό Αγωνιστικό Κώδικα Μοτοσικλέτας και τις εγκυκλίους της ΕΘΕΑΜ. Τέλος, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι όταν στο μέσο της αγωνιστικής χρονιάς ζητείται η προκήρυξη επί πλέον αγώνων, οι ζητούμενες ημερομηνίες δεν θα πρέπει να επηρεάζουν τους ήδη προγραμματισμένους αγώνες και αυτό πρέπει να γίνεται προς όφελος των αναβατών και των οργανωτών. Μετά από τα παραπάνω η ΕΘΕΑΜ είναι στη διάθεση σας για να συζητήσει τη δυνατότητα προκήρυξης κάποιου κυπέλλου ή επάθλου σύμφωνα με τους εθνικούς κανονισμούς αγώνων μοτοσικλέτας για φέτος και θα περιμένει το αγωνιστικό σας πρόγραμμα για το 2001, ώστε να συμπεριληφθούν και αυτοί οι αγώνες στο ετήσιο πρόγραμμα. Το πρόγραμμά σας θα πρέπει να κατατεθεί στην ΕΘΕΑΜ-ΕΛΠΑ το αργότερο μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 2000.»

18. Στις 26 Ιουλίου 2000 η ΜΟΤΟΕ ζήτησε από το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία της αιτήσεώς της για χορήγηση άδειας. Το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως απάντησε στη ΜΟΤΟΕ στις 7 Αυγούστου 2000 ότι η απαιτούμενη σύμφωνη γνώμη της ΕΛΠΑ και ειδικότερα της ΕΘΕΑΜ δεν είχε ακόμη διατυπωθεί.

19. Ακολούθως, η ΜΟΤΟΕ άσκησε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών⁸ αγωγή με την οποία ζήτησε να της καταβληθεί χρηματική ικανοποίηση ύψους 5 εκατομμυρίων δραχμών (GRD)⁹. Η —κατά

την άποψή της παράνομη— σιωπηρή άρνηση χορηγήσεως της άδειας που είχε ζητήσει για τη διεξαγωγή αγώνων μοτοσικλέτας της προκάλεσε ηθική βλάβη, διότι εθίγη το κύρος και η αξιοπιστία της ενώπιον των μελών της, των ελλήνων μοτοσικλετιστών αλλά και του ευρέος κοινού. Η ΜΟΤΟΕ προέβαλε ότι το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας αντιβαίνει την αρχή της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων, την οποία περιέχει το ελληνικό Σύνταγμα, καθώς και τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ. Η ΕΛΠΑ άσκησε πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

20. Η αγωγή της ΜΟΤΟΕ απορρίφθηκε πρωτοδίκως, διότι η άδεια δεν επιτρεπόταν να χορηγηθεί χωρίς την απαιτούμενη σύμφωνη γνώμη κατά την έννοια του άρθρου 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Κατά τα λοιπά, το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας δεν αντιβαίνει ούτε στο Σύνταγμα ούτε στο κοινοτικό δίκαιο.

21. Κατά της πρωτόδικης απόφασης η ΜΟΤΟΕ άσκησε έφεση ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών¹⁰, που είναι το αιτούν δικαστήριο.

8 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

9 — Βάσει της οριστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ (1 ευρώ = 340,750 GRD) το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε 14 673,51 ευρώ.

10 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

IV — Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

22. Με απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2006, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Φεβρουαρίου 2007, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών ανέστειλε τη διαδικασία του και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα δύο ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορούν να ερμηνευθούν τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ, έτσι ώστε να περιλαμβάνουν στη ρυθμιστική τους εμβέλεια και τη δραστηριότητα νομικού προσώπου με την ιδιότητα του εθνικού αντιπροσώπου της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μotosικλέτας, το οποίο ασκεί οικονομική δραστηριότητα, όπως αυτή περιγράφηκε ανωτέρω με τη σύναψη συμβάσεων χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων, στα πλαίσια των αθλητικών διοργανώσεων μηχανοκίνητου αθλητισμού στις οποίες προβαίνει;

2) Σε καταφατική απάντηση, συνάδει προς τις εν λόγω διατάξεις της Συνθήκης η διάταξη του άρθρου 49 του ν. 2696/1999, με την οποία, προκειμένης έκδοσης από την αρμόδια εθνική δημόσια αρχή (εν προκειμένω το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης) άδειας οργάνωσης αγώνα μηχανοκίνητων οχημάτων, δίδεται στο ως άνω νομικό πρόσωπο η εξουσία παροχής σύμφωνης γνώμης για τη διενέργεια του αγώνα, χωρίς να τίθενται στην εξουσία αυτή περιορισμοί, δεσμεύσεις και έλεγχοι;»

23. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, η Ελληνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπέβαλαν γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις. Η ΜΟΤΟΕ υπέβαλε μόνον προφορικές παρατηρήσεις.

V — Εκτίμηση

A — Προκαταρκτική παρατήρηση

24. Ο αθλητισμός δεν βρίσκεται γενικώς εκτός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης. Τούτο αναγνωρίζεται τόσο σε πολιτικό επίπεδο όσο και από τη νομολογία των κοινοτικών δικαστηρίων.

25. Σε πολιτικό επίπεδο, παραδείγματος χάριν, η διακυβερνητική διάσκεψη για τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) κάλεσε σε μια «Δήλωση για τον αθλητισμό»¹¹ τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ζητούν τη γνώμη των αθλητικών φορέων όταν συζητούνται σημαντικά θέματα ικανά να επηρεάσουν τον αθλητισμό και να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις ιδιομορφίες του ερασιτεχνικού αθλητισμού. Παρόμοια δήλωση έχει επισυναφθεί στα συμπεράσματα της προεδρίας για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

¹¹ — Δήλωση υπ' αριθ. 29 στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διασκέψεως για την υπογραφή στις 2 Οκτωβρίου 1997 Συνθήκη του Άμστερνταμ (ΕΕ 1997, C 340, σ. 136).

της Νίκαιας (2000)¹². Επιπλέον, πέρυσι η Επιτροπή παρουσίασε μια «Λευκή βίβλο για τον αθλητισμό», όπου πραγματεύεται, μεταξύ άλλων, τον αντίκτυπο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως στον αθλητισμό και επιβεβαιώνει την ισχύ του κοινοτικού κεκτημένου (*acquis communautaire*) ως προς τον αθλητισμό¹³.

26. Τέτοιου είδους δηλώσεις και πρωτοβουλίες υπογραμμίζουν ότι ο αθλητισμός δεν εξαιρείται πλήρως από το πεδίο δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μάλιστα, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας¹⁴, ο αθλητισμός θα εισχωρήσει ρητώς και στο πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως¹⁵.

27. Τα *κοινοτικά δικαστήρια*, από την πλευρά τους, αναγνωρίζουν με πάγια νομολογία τους¹⁶ ότι ο αθλητισμός εν πάση περιπτώσει υπάγεται στο κοινοτικό δίκαιο στο μέτρο κατά το οποίο εμπύπτει στις οικονομικές δραστηριότητες

κατά την έννοια του άρθρου 2 ΕΚ¹⁷. Ενώ αρχικώς στο προσκήνιο βρίσκονταν μάλλον τα αποτελέσματα των θεμελιωδών ελευθεριών στον αθλητισμό¹⁸, τελευταία οι κανόνες περί ανταγωνισμού της Συνθήκης απασχολούν περισσότερο τη νομολογία¹⁹. Έτσι έχουν τα πράγματα και στην υπό κρίση υπόθεση, στην οποία το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ.

28. Ενώ το πρώτο προδικαστικό ερώτημα πραγματεύεται τη δυνατότητα εφαρμογής των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ επί ενός οργανισμού μη κερδοσκοπικού σκοπού όπως η ΕΛΠΑ, με το δεύτερο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο εστιάζει στον διττό ρόλο της

12 — «Δήλωση σχετικά με τα ειδικά χαρακτηριστικά του αθλητισμού και την κοινωνική του αποστολή στην Ευρώπη, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή κοινών πολιτικών», Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (7, 8 και 9 Δεκεμβρίου 2000), συμπεράσματα της προεδρίας (σημείο 52 και παράρτημα IV, βλ. ιδίως αριθμούς 1, 7 και 17 της δηλώσεως που διατυπώνεται εκεί).

13 — COM(2007) 391 τελικό, βλ. ιδίως εισαγωγή (σ. 2) και τμήμα 4.1 (σ. 14 επ.). βλ., επίσης, τμήματα 3.4 και 4 του δημοσιευθέντος συνοδευτικού προς τη Λευκή βίβλο για τον αθλητισμό εγγράφου εργασίας της Επιτροπής «Commission Staff Working Document — The EU and Sport: Background and Context», της 11ης Ιουλίου 2007, SEC(2007) 935. Η λευκή βίβλος και το έγγραφο εργασίας της Επιτροπής υπάρχουν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://ec.europa.eu/sport/index_en.html> (τελευταία επίσκεψη στις 10 Ιανουαρίου 2008).

14 — Συνθήκη της Λισσαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπογράφηκε στη Λισσαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007 (ΕΕ 2007, C 306, σ. 1).

15 — Βλ. ιδίως άρθρο 6, στοιχείο ε', και άρθρο 165 της μελλοντικής Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη νέα αριθμηση του· υπό την αυτή έννοια ήδη άρθρο I-17, στοιχείο ε', και άρθρο III-282 της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 29 Οκτωβρίου 2004 (ΕΕ C 310, σ. 1).

16 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, C-519/04 P, Meca-Medina (Συλλογή 2006, σ. I-6991, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

17 — Η νομολογία αυτή δεν έχει απολέσει έως σήμερα τίποτε από τη σημασία της, σε ό,τι αφορά την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής των κλασικών θεμελιωδών ελευθεριών της Συνθήκης ή —όπως εν προκειμένω— την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής των κανόνων της περί ανταγωνισμού. Πρέπει όμως, εντελώς γενικά, να ληφθεί υπόψη ότι οι απαρχές της νομολογίας αυτής ανάγονται σε χρονικό σημείο κατά το οποίο η Κοινότητα ήταν κατ' ουσία Οικονομική Κοινότητα. Λόγω της εισαγωγής της ιθαγένειας της Ένωσης και πολυάριθμων νέων πολιτικών, ιδίως στους τομείς της παιδείας και της νεολαίας, η Συνθήκη διαθέτει σήμερα και μη οικονομικά σημεία αναφοράς για τον αθλητισμό. Το αργότερο με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας δεν θα παραμένει πλέον καμία αμφιβολία ότι ο αθλητισμός ενδιαφέρει το κοινοτικό δίκαιο και πέρα από τις οικονομικές πτυχές του· τούτο υπογραμμίζει η αναφορά του στον τίτλο XII «Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός» της μελλοντικής Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

18 — Επί των θεμελιωδών ελευθεριών της Συνθήκης, βλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974, 36/74, Walrave και Koch (Συλλογή τόμος 1974, σ. 563), της 14ης Ιουλίου 1976, 13/76, Donà (Συλλογή τόμος 1976, σ. 507), της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, σ. I-4921), της 11ης Απριλίου 2000, C-51/96 και C-191/97, Delège (Συλλογή 2000, σ. I-2549), και της 13ης Απριλίου 2000, C-176/96, Lehtonen και Castors Braine (Συλλογή 2000, I-2681)· επί αντιστοίχων διατάξεων Συμφωνιών Συνδέσεως, βλ. περαιτέρω αποφάσεις της 8ης Μαΐου 2003, C-438/00, Deutscher Handballbund (Συλλογή 2003, σ. I-4135), και της 12ης Απριλίου 2005, C-265/03, Simutenkov (Συλλογή 2005, σ. I-2579).

19 — Βλ. παρατιθέμενη στην υποσημείωση 16 απόφαση Meca-Medina, περαιτέρω δε απόφαση του Πρωτοδικείου της 26ης Ιανουαρίου 2005, T-193/02, Piau κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-209, που επιβεβαιώθηκε με διάταξη του Δικαστηρίου της 23ης Φεβρουαρίου 2006, C-171/05 P, Piau κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-37). Ορισμένοι γενικοί εισαγγελείς του Δικαστηρίου είχαν ασυζητηθεί ήδη προηγουμένως με την προβληματική αυτή, βλ., ιδίως, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz της 20ής Σεπτεμβρίου 1995 στην υπόθεση Bosman (σημεία 253 έως 286), του γενικού εισαγγελέα Κοσμά της 18ης Μαρτίου 1999 στην υπόθεση Delège (σημεία 103 έως 114), και του γενικού εισαγγελέα Alber της 22ας Ιουνίου 1999 στην υπόθεση Lehtonen και Castors Braine (σημεία 101 έως 114). Οι υποθέσεις αυτές παρετέθησαν ανωτέρω στην υποσημείωση 18.

ΕΛΠΑ, ως οργανισμού ο οποίος αφενός συναποφασίζει κατά τη χορήγηση αδειών από το κράτος για αγώνες μοτοσικλέτας και αφετέρου διοργανώνει ο ίδιος τέτοιους αγώνες.

B — Δυνατότητα εφαρμογής των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ (πρώτο προδικαστικό ερώτημα)

29. Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να πληροφορηθεί αν η δραστηριότητα ενός σωματείου μη κερδοσκοπικού σκοπού εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ, εφόσον το σωματείο αυτό όχι μόνον έχει αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, αλλά και διοργανώνει το ίδιο τέτοιους αγώνες, στο πλαίσιο δε αυτό συνάπτει συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων.

30. Το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού αφορά τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων²⁰. Συνεπώς, βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ είναι να συνιστά το επίμαχο σωματείο επιχείρηση κατά την έννοια των διατάξεων της Συνθήκης περί ανταγωνισμού (βλ. αμέσως κατωτέρω υπό 1). Η εφαρμογή του άρθρου 82 ΕΚ προϋποθέτει περαιτέρω ότι το εν λόγω σωματείο κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά και ότι είναι πιθανό να επηρεασθεί το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (βλ. κατωτέρω υπό 2). Σε ό,τι αφορά, τέλος, την εφαρμογή του άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ, πρέπει επιπλέον να διερευνηθεί αν το κράτος έχει χορηγήσει στο εν λόγω

σωματείο ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα (βλ. κατωτέρω υπό 3).

1. Όρος «επιχείρηση» κατά την έννοια του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού

31. Ο όρος «επιχείρηση» στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού πρέπει να νοείται λειτουργικώς και περιλαμβάνει κάθε φορέα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος του φορέα αυτού και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς του²¹. Ένας οργανισμός που δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα δεν είναι επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου ανταγωνισμού²².

32. Η οικονομική δραστηριότητα (η δραστηριότητα «ως επιχείρηση») συνίσταται στη διάθεση αγαθών ή στην παροχή υπηρεσιών σε συγκεκριμένη αγορά²³. Μολονότι η οριστική κρίση επί της δραστηριότητας της ΕΛΠΑ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο μπορεί στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής να του παράσχει όλες

21 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 23ης Απριλίου 1991, C-41/90, Höfner και Elser (Συλλογή 1991, σ. I-1979, σκέψη 21), της 16ης Μαρτίου 2004, C-264/01, C-306/01, C-354/01 και C-355/01, AOK Bundesverband κ.λπ. (Συλλογή 2004, σ. I-2493, σκέψη 46), της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze (Συλλογή 2006, σ. I-289, σκέψη 107), της 23ης Μαρτίου 2006, C-237/04, Enirisorse (Συλλογή 2006, σ. I-2843, σκέψη 28), και Ente Tabacchi Italiani κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 20, σκέψη 38).

22 — Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters (Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 112).

23 — Αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1998, C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1998, σ. I-3851, σκέψη 36), της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, C-180/98 έως C-184/98, Pavlón κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-6451, σκέψη 75), της 25ης Οκτωβρίου 2001, C-475/99, Ambulanz Glöckner (Συλλογή 2001, σ. I-8089, σκέψη 19), Cassa di Risparmio di Firenze (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 108), και Enirisorse (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 39).

20 — Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-280/06, Ente Tabacchi Italiani κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-10893, σκέψη 38).

τις πρόσφορες υποδείξεις που το διευκολύνουν στη λήψη της αποφάσεώς του²⁴.

33. Ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ παρέχει υπηρεσίες από δύο απόψεις: αφενός, η ΕΛΠΑ *διοργανώνει* αγώνες μοτοσικλέτας στην Ελλάδα με τη βοήθεια της συσταθείσας ειδικώς προς τούτο επιτροπής ΕΘΕΑΜ²⁵. Αφετέρου, κατά το αιτούν δικαστήριο, *εκμεταλλεύεται εμπορικά* αυτούς τους αγώνες μοτοσικλέτας συνάπτοντας ή, εν πάση περιπτώσει, διαμεσολαβώντας σε συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων.

34. Ως προς αμφότερες τις δραστηριότητες —τη διοργάνωση και την εμπορική εκμετάλλευση αγώνων μοτοσικλέτας— υφίσταται αγορά, ανεξαρτήτως του αν μόνον η ΕΛΠΑ παρέχει δίκην μονοπωλίου τις αντίστοιχες υπηρεσίες ή αν και άλλοι οργανισμοί, παραδείγματος χάριν η ΜΟΤΟΕ, εμφανίζονται ως φορείς παροχής υπηρεσιών. Για τις παροχές της ΕΛΠΑ σε σχέση με τη *διοργάνωση* αγώνων μοτοσικλέτας υπάρχει ζήτηση και ανταμοιβή εκ μέρους των συμμετεχόντων οδηγών μοτοσικλέτας και των λεσχών τους. Σε ό,τι αφορά την *εμπορική εκμετάλλευση* των αγώνων μοτοσικλέτας, οι εκάστοτε χορηγοί, διαφημιστές και ασφαλιστές χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της ΕΛΠΑ. Εκτός αυτού, η εμπορική εκμετάλλευση των αγώνων μοτοσικλέτας μπορεί να γίνει, όπως προέκυψε από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, και με την πώληση εισιτηρίων για την είσοδο στον τόπο της διοργάνωσης,

επιπλέον δε, ενδεχομένως, με την πώληση δικαιωμάτων τηλεοπτικής αναμεταδόσεως.

35. Η Ελληνική Κυβέρνηση αμφισβητεί μεν ότι η ΕΛΠΑ εξακολουθεί να *διοργανώνει* η ίδια και σήμερα αγώνες μοτοσικλέτας. Συναφώς, όμως, αρκεί η επισήμανση ότι εναπόκειται στο Δικαστήριο να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό και νομοθετικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται το προδικαστικό ερώτημα, όπως το εξειδικεύει η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου²⁶. Η απόφαση περί παραπομπής δέχεται ρητώς ότι η ΕΛΠΑ διοργανώνει η ίδια αγώνες μοτοσικλέτας. Όπως προέκυψε εξάλλου από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η ΕΛΠΑ φαίνεται ότι εν πάση περιπτώσει υποστηρίζει ορισμένες λέσχες μοτοσικλέτας κατά τη διοργάνωση των αγώνων τους μοτοσικλέτας και ενίοτε εμφανίζεται ως συνδιοργανώτρια τέτοιων αγώνων. Με την επιφύλαξη των σχετικών διαπιστώσεων στις οποίες θα πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, τούτο δείχνει ότι η ΕΛΠΑ εξακολουθεί να δραστηριοποιείται στον τομέα της διοργάνωσης αγώνων μοτοσικλέτας. Ακόμη, κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία δεν αμφισβητήθηκε η ανάπτυξη δραστηριότητας εκ μέρους της ΕΛΠΑ στον τομέα της *εμπορικής εκμεταλλεύσεως* των αγώνων μοτοσικλέτας.

36. Όλ' αυτά συνηγορούν υπέρ του οικονομικού χαρακτήρα της δραστηριότητας ενός σωματείου όπως η ΕΛΠΑ και ως εκ τούτου υπέρ της ιδιότητάς του ως επιχειρήσεως.

37. Όπως θα αποδείξω κατωτέρω, δεν αντιτίθεται στην ιδιότητα της επιχειρήσεως το ότι οι παρεχόμενες από την ΕΛΠΑ υπηρεσίες σχετίζονται με τον αθλητισμό, ότι η ΕΛΠΑ

24 — Υπό την ίδια έννοια απόφαση Enirisorse (προπαραθεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 30).

25 — Επειδή η ΕΛΠΑ σύστησε την ΕΘΕΑΜ ειδικώς προς τούτο, η δραστηριότητα της ΕΘΕΑΜ πρέπει να καταλογίζεται στην ΕΛΠΑ (βλ., συναφώς, απόφαση Cassa di Risparmio di Firenze, προπαραθεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψεις 110 επ.).

26 — Αποφάσεις της 29ης Απριλίου 2004, C-482/01 και C-493/01, Ορφανόπουλος και Oliveri (Συλλογή 2004, σ. I-5257, σκέψη 42), της 30ής Ιουνίου 2005, C-28/04, Tod's (Συλλογή 2005, σ. I-5781, σκέψη 14), και της 12ης Ιανουαρίου 2006, C-246/04, Turn- und Sportunion Waldburg (Συλλογή 2006, σ. I-589, σκέψη 21).

είναι σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού και δραστηριοποιείται χωρίς να επιδιώκει την επίτευξη κέρδους και ότι η ΕΛΠΑ συμπεράττει κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας.

— Παροχές υπηρεσιών σχετικές με τον αθλητισμό

38. Το ότι οι εν λόγω υπηρεσίες έχουν σχέση με τον αθλητισμό δεν εμποδίζει την κατάταξή τους ως οικονομικής δραστηριότητας και την εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης, την οποία η κατάταξη αυτή συνεπάγεται²⁷, διότι, παρά την μεγάλη κοινωνική σημασία του²⁸, ο αθλητισμός έχει σήμερα και μια μη αμελητέα οικονομική διάσταση. Για τον λόγο αυτόν, κάθε επιμέρους δραστηριότητα που εμφανίζει σύνδεσμο με τον αθλητισμό πρέπει να εξετάζεται αντιστοίχως, ενόψει της εφαρμογής των κανόνων περί ανταγωνισμού, ως προς το αν έχει ή όχι οικονομική φύση²⁹.

39. Συναφώς, ο διοργανωτής μιας αθλητικής εκδηλώσεως μπορεί να ασκεί οικονομική δραστηριότητα, χωρίς να ενδιαφέρει το αν οι αθλητές που συμμετέχουν στην εκδήλωση αυτή επιδίδονται στο σχετικό άθλημα επαγγελματικά ή απλώς ως ερασιτέχνες, αν δηλαδή ασκούν οικονομική δραστηριότητα ή όχι. Ειδικότερα, διαφορετικά απ' ό,τι προβάλλει η Ελληνική Κυβέρνηση, δεν έχει σημασία η δραστηριότητα των συμμετεχόντων στους

αγώνες μοτοσικλέτας αθλητών. Αντιθέτως, καθοριστική για την εκτίμηση της ιδιότητας ως επιχειρήσεως ενός σωματείου όπως η ΕΛΠΑ είναι μόνον η ασκούμενη από το ίδιο δραστηριότητα.

40. Αν οι αθλητικές εκδηλώσεις είναι οργανωμένες κατά τρόπον ώστε να καταβάλλεται γι' αυτές αντίτιμο από τους συμμετέχοντες ή εν πάση περιπτώσει τους θεατές, η διοργάνωση των εκδηλώσεων αυτών είναι οικονομική δραστηριότητα, αν δε στο πλαίσιο μιας αθλητικής εκδηλώσεως συνάπτονται συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων, η εμπορική αυτή εκμετάλλευση της εκάστοτε εκδηλώσεως επίσης συνιστά οικονομική δραστηριότητα. Από την άποψη αυτή, η θέση του διοργανωτή μιας αθλητικής εκδηλώσεως δεν πρέπει να εκτιμάται διαφορετικά από τη θέση του κατασκευαστή ή του πωλητή της αθλητικής ενδυμασίας και του αθλητικού εξοπλισμού που χρησιμοποιούν οι αθλητές και αυτός ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν οι εκάστοτε αθλητές είναι επαγγελματίες ή ερασιτέχνες.

— Απουσία προθέσεως επιτεύξεως κέρδους

41. Περαιτέρω, δεν αποτελεί επιχείρημα κατά της αποδοχής μιας οικονομικής δραστηριότητας και της συνδεόμενης προς αυτήν ιδιότητας της επιχειρήσεως το ότι ένας οργανισμός όπως η ΕΛΠΑ έχει το καθεστώς σωματείου μη κερδοσκοπικού σκοπού, ήτοι δραστηριοποιείται χωρίς να επιδιώκει την επίτευξη κέρδους. Τέτοιοι οργανισμοί μπορούν και αυτοί να ανταγωνίζονται με τις παροχές τους άλλους οικονομικούς φορείς σε μια αγορά³⁰, ανεξαρτήτως του αν οι άλλοι οικονομικοί φορείς

27 — Βλ., και ανωτέρω, σημεία 24 έως 27 των προτάσεων αυτών.

28 — Αποφάσεις *Bosman* (σκέψη 106), *Delière* (σκέψη 41) και *Lehtonen και Castors Braine* (σκέψη 32), προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 18· βλ., επιπλέον, Λευκή βίβλο για τον αθλητισμό (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13), το τμήμα 2 της οποίας εστιάζεται στον κοινωνικό ρόλο του αθλητισμού.

29 — Το ότι πρόκειται για ζήτημα ανάλυσεως κάθε επιμέρους δραστηριότητας προκύπτει και από την απόφαση *Meca-Medina* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψεις 28 έως 31).

30 — Αποφάσεις της 16ης Νοεμβρίου 1995, C-244/94, *Fédération française des sociétés d'assurance* κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-4013, σκέψεις 17 και 18), της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-67/96, *Albany* (Συλλογή 1999, σ. I-5751, σκέψεις 84 έως 87), και απόφαση *Cassa di Risparmio di Firenze* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 123).

ασκούν μη κερδοσκοπική ή εμπορική δραστηριότητα.

αφαιρέσει την ιδιότητα της επιχειρήσεως κατά την έννοια του δικαίου ανταγωνισμού³⁴.

42. Τούτο φαίνεται πολύ καθαρά στην υπό κρίση περίπτωση, δεδομένου μάλιστα ότι εν προκειμένω δύο ελληνικές ενώσεις μη κερδοσκοπικού σκοπού —η ΕΛΠΑ και η ΜΟΤΟΕ— έχουν θέσει ως σκοπό τους να διοργανώνουν και να εκμεταλλεύονται εμπορικά στην Ελλάδα αγώνες μοτοσικλέτας. Η επιτυχία τέτοιων οργανισμών εξαρτάται μακροπρόθεσμα από το αν θα επικρατήσουν αντιστοίχως με τις παροχές τους έναντι άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών και το αν μπορούν να διασφαλίσουν χρηματοδότηση για τη δραστηριότητά τους.

43. Είναι βεβαίως αληθές ότι ένας οργανισμός δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιχείρηση όταν περιορίζεται σε *δραστηριότητα με αποκλειστικά κοινωνικό ή κοινωφελή χαρακτήρα*, η οποία δεν ασκείται στο πλαίσιο αγοράς, ανταγωνιστικά προς άλλους επιχειρηματίες³¹. Ειδικότερα, οι κανόνες περί ανταγωνισμού της Συνθήκης δεν έχουν εφαρμογή σε δραστηριότητα η οποία, λόγω της φύσεώς της, των κανόνων στους οποίους υπόκειται και του αντικειμένου της, δεν εμπίπτει στη σφαίρα των οικονομικών συναλλαγών³².

44. Αν όμως ο οικείος οργανισμός αρχίσει να *εκμεταλλεύεται εμπορικά* τις παροχές του³³, εγκαταλείπει το πεδίο της αποκλειστικά κοινωνικής ή κοινωφελούς δράσεως· το γεγονός και μόνον ότι εξακολουθεί να επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος —στην περίπτωση της ΕΛΠΑ, την προώθηση του αθλητισμού— και, εκτός αυτού, δραστηριοποιείται χωρίς πρόθεση επιτεύξεως κέρδους δεν αρκεί πλέον για να του

45. Η Ελληνική Κυβέρνηση αντιτείνει ότι τα έσοδα της ΕΛΠΑ αρκούν μόνο για την κάλυψη των εξόδων. Τούτο όμως δεν είναι αντίθετο προς την αποδοχή μιας οικονομικής δράσεως, διότι η ιδιότητα της επιχειρήσεως δεν εξαρτάται από το μέγεθος ενός οργανισμού ούτε από την έκταση της εμπορικής επιτυχίας του³⁵.

46. Συνολικά, επομένως, ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ, το οποίο *εκμεταλλεύεται εμπορικά* τις παροχές του στον τομέα του μηχανοκίνητου αθλητισμού μοτοσικλέτας, πρέπει, παρά την απουσία κερδοσκοπικού σκοπού, να θεωρείται ως επιχείρηση.

47. Επισημαίνεται παρεμπιπτόντως ότι ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ δεν εμφανίζει καμία ομοιότητα με τους εκ του νόμου φορείς κοινωνικής ασφάλισης, των οποίων την ιδιότητα ως επιχειρήσεων δεν έχει δεχθεί το Δικαστήριο σε ορισμένες αποφάσεις³⁶. Ειδικότερα, η δραστηριότητά τους χαρακτηριζόταν, πέρα από την επιδίωξη κοινωνικού σκοπού και την απουσία προθέσεως επιτεύξεως κέρδους, από

31 — Απόφαση Cassa di Risparmio di Firenze (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψεις 120 και 121).

32 — Απόφαση Wouters (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 22, σκέψη 57).

33 — Επί της εννοίας του όρου «εμπορική εκμετάλλευση», βλ., ανωτέρω, σημεία 33 και 34 των προτάσεων αυτών.

34 — Επί του κοινωνικού σκοπού, βλ. αποφάσεις Pavlon (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 118), της 22ας Ιανουαρίου 2002, C-218/00, Cisl (Συλλογή 2002, σ. I-691, σκέψη 37), και Cassa di Risparmio di Firenze (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 124), ομοίως απόφαση Enirisorse (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 34)· επί της απουσίας προθέσεως επιτεύξεως κέρδους, βλ. αποφάσεις της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 207, σκέψη 88), Fédération française des sociétés d'assurance κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30, σκέψη 21), Albany (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30, σκέψη 85), Pavlon (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 117), Cassa di Risparmio di Firenze (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 123), και απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2007, C-119/06, Επιτροπή κατά Ιταλίας (σκέψη 37).

35 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz στην υπόθεση Bosman (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 18, σημείο 255).

36 — Αποφάσεις της 17ης Φεβρουαρίου 1993, C-159/91 και C-160/91, Poucet και Pistre (Συλλογή 1993, σ. I-637), Cisl (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 34), και AOK Bundesverband (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21).

την ύπαρξη κρατικής ρυθμίσεως από την οποία προέκυπταν ορισμένες υποχρεώσεις αλληλεγγύης, ενώ ο εκάστοτε οργανισμός δεν διατηρούσε καμία αξία λόγω επιρροή στο ύψος των παροχών που έπρεπε να προσφέρει και των εισφορών που εισέπραττε³⁷. Η ΕΛΠΑ δεν υπόκειται, βάσει των στοιχείων που διαθέτει το Δικαστήριο, σε συγκρίσιμη κρατική ρύθμιση· στον φάκελο της υποθέσεως δεν υπάρχει καμία ένδειξη περί κρατικού περιορισμού του περιθωρίου δράσεως της ΕΛΠΑ κατά τον καθορισμό των παροχών της και των ενδεχομένων καταβλητέων αντιτίμων.

— Σύμπραξη στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας

48. Τέλος, δεν αντιτίθεται στην αποδοχή μιας οικονομικής δραστηριότητας το ότι η ΕΛΠΑ, εκτός από την ήδη συζητηθείσα διοργάνωση και εμπορική εκμετάλλευση αγώνων μοτοσικλέτας, συμπράττει, κατά το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, και στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για τέτοιους αγώνες.

49. Ναι μεν η άσκηση δημόσιας εξουσίας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης και ένας οργανισμός ο οποίος ασκεί δημόσια εξουσία δεν είναι επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου ανταγωνισμού³⁸, εντούτοις η

διάκριση μεταξύ κυριαρχικής και οικονομικής δράσεως πρέπει να γίνεται χωριστά για κάθε δραστηριότητα που ασκεί ένας οργανισμός³⁹. Ο οικείος οργανισμός μπορεί επομένως να αναπτύσσει εν μέρει κυριαρχική και εν μέρει οικονομική δραστηριότητα.

50. Τούτο ακριβώς ισχύει για ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ, το οποίο, αφενός, συναποφασίζει κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, αφετέρου, όμως, διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά το ίδιο τέτοιους αγώνες: ακόμη και αν η σύμπραξη της ΕΛΠΑ στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας πρέπει, ως τέτοια, να ενταχθεί στον τομέα της κυριαρχικής δραστηριότητας, τούτο δεν μεταβάλλει παρ' όλ' αυτά την ιδιότητα του σωματείου αυτού ως επιχειρήσεως κατά τα λοιπά, ήτοι στο μέτρο κατά το οποίο διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά το ίδιο αγώνες μοτοσικλέτας.

— Ενδιάμεσο συμπέρασμα

51. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ πρέπει να θεωρείται ως επιχείρηση κατά την έννοια των διατάξεων της Συνθήκης περί ανταγωνισμού.

37 — Αποφάσεις Roucet και Pistre (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 36, σκέψεις 18 και 19), Císal (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 34, σκέψη 45), και AOK Bundesverband (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, ιδίως σκέψεις 47 και 49).

38 — Αποφάσεις της 19ης Ιανουαρίου 1994, C-364/92, SAT Fluggesellschaft (Συλλογή 1994, σ. I-43, σκέψεις 30 και 31), της 18ης Μαρτίου 1997, C-343/95, Calí (Συλλογή 1997, σ. I-1547, σκέψεις 22 και 23), και Wouters (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 22, σκέψη 57).

39 — Υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 1987, 118/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1987, σ. 2599, σκέψη 7), Calí (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 38, σκέψεις 16 και 18), και απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2002, C-82/01 P, Aéroports de Paris κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-9297, σκέψεις 74 και 75, δεύτερη περίοδος), περαιτέρω, προτάσεις μου της 28ης Οκτωβρίου 2004 στην υπόθεση C-134/03, Viacom Outdoor (Συλλογή 2005, σ. I-1167, σημείο 72).

2. Δεσπόζουσα θέση στην αγορά και επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια του άρθρου 82 ΕΚ

52. Η εφαρμογή του άρθρου 82 ΕΚ επί ενός σωματείου όπως η ΕΛΠΑ προϋποθέτει — εκτός από την ιδιότητά της ως επιχειρήσεως που μόλις συζητήθηκε— ότι το σωματείο αυτό κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά και ότι είναι πιθανόν να επηρεασθεί το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

53. Μολονότι το Δικαστήριο δεν καλείται να εκτιμήσει το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης, μπορεί πάντως να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο, λαμβανομένων υπόψη των ιδιομορφιών του ιστορικού αυτού, όλες τις χρήσιμες υποδείξεις οι οποίες θα το διευκολύνουν στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Προς τούτο πρέπει να τονισθούν τα ακόλουθα.

α) Ορισμός των σχετικών αγορών, σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς

54. Ο έλεγχος της υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως προϋποθέτει αρχικώς την οριοθέτηση των σχετικών αγορών.

55. Σε ό,τι αφορά τις σχετικές αγορές προϊόντων, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ΕΛΠΑ παρέχει υπηρεσίες στον τομέα του αθλητισμού μοτοσικλέτας από δύο απόψεις: αφενός, *διοργανώνει* με τη βοήθεια της ΕΘΕΑΜ αγώνες μοτοσικλέτας στην Ελλάδα,

αφετέρου, εκμεταλλεύεται εμπορικά αυτούς τους αγώνες μοτοσικλέτας, κατά το αιτούν δικαστήριο, συνάπτοντας συμβάσεις χορηγίων, διαφημίσεων και ασφαλίσεων. Μεταξύ των δύο ειδών παροχών δεν υφίσταται κατ' ανάγκη σύνδεσμος και δεν μπορούν να υποκατασταθούν αμοιβαία. Ως εκ τούτου, η διοργάνωση και η εμπορική εκμετάλλευση αθλητικών εκδηλώσεων πρέπει να ενταχθούν σε δύο ξεχωριστές σχετικές αγορές προϊόντων.

56. Το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει όμως να εξετάσει αν οι αντίστοιχες αγορές περιορίζονται μόνο στη διοργάνωση ή εμπορική εκμετάλλευση *αγώνων μοτοσικλέτας* ή περιλαμβάνουν και άλλες εκδηλώσεις μηχανοκίνητου αθλητισμού, ενδεχομένως μάλιστα και κάθε αθλητική εκδήλωση.

57. Από γεωγραφικής απόψεως, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η ΕΛΠΑ παρέχει τις εν λόγω υπηρεσίες εντός της Ελλάδας. Το έδαφος του κράτους μέλους αυτού συνιστά τη σχετική από γεωγραφικής απόψεως αγορά και μπορεί, εκτός αυτού, να θεωρηθεί και ως σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς⁴⁰.

40 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ΕΡΤ (Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 31)· υπό την ίδια έννοια, αποφάσεις της 25ης Ιουνίου 1998, C-203/96, Dusseldorp κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-4075, σκέψη 60), και της 22ας Μαΐου 2003, C-462/99, Connect Austria (Συλλογή 2003, σ. I-5197, σκέψη 79), καθώς και απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Οκτωβρίου 1999, T-228/97, Irish Sugar κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-2969, σκέψη 99). Ακόμη και τμήματα του εδάφους κρατών μελών μπορούν να συνιστούν σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς· βλ. απόφαση Ambulanz Glöckner (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 38).

β) Δεσπόζουσα θέση στην αγορά

58. Δεσπόζουσα θέση στην αγορά υφίσταται εφόσον η κατάσταση οικονομικής ισχύος μιας επιχείρησης της επιτρέπει να εμποδίζει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, παρέχοντάς της τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται σε σημαντική έκταση ανεξάρτητα έναντι των ανταγωνιστών της, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών⁴¹.

59. Αν αποδειχθεί ότι η ΕΛΠΑ (συν)διοργανώνει το σύνολο ή εν πάση περιπτώσει τη μεγάλη πλειονότητα όλων των αγώνων μοτοσικλέτας στην Ελλάδα —εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να πραγματοποιήσει συναφώς τις αναγκαίες διαπιστώσεις— θα πρέπει να γίνει δεκτή η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως της ΕΛΠΑ στην αγορά. Το αντίστοιχο ισχύει για την εμπορική εκμετάλλευση τέτοιων αγώνων μοτοσικλέτας.

60. Όλα αυτά προϋποθέτουν όμως ότι η από ουσιαστικής απόψεως σχετική αγορά περιορίζεται κάθε φορά στους αγώνες μοτοσικλέτας και δεν συμπεριλαμβάνει τη διοργάνωση και την εμπορική εκμετάλλευση άλλων αθλητικών εκδηλώσεων⁴². Όσο περισσότερες διαφορετικές αθλητικές εκδηλώσεις περιλαμβάνουν οι σχετικές από ουσιαστικής απόψεως αγορές τόσο μικρότερη θα μπορούσε να είναι η πιθανότητα δεσπόζουσας θέσεως της ΕΛΠΑ στις αγορές αυτές.

61. Για τους σκοπούς των όσων θα εκτεθούν κατωτέρω, θεωρείται ότι η ΕΛΠΑ κατέχει δεσπόζουσα θέση σε καθεμία από τις δύο οικείες αγορές.

γ) Επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών

62. Το άρθρο 82 ΕΚ απαγορεύει την εκμετάλλευση μιας δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά μόνο «κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών». Αυτή η καλούμενη ρήτρα διακρατικού χαρακτήρα χρησιμεύει για την οριοθέτηση των πεδίων εφαρμογής του εθνικού δικαίου περί ανταγωνισμού και του δικαίου του ανταγωνισμού της Κοινότητας⁴³.

63. Ο επηρεασμός αυτός μπορεί να γίνει δεκτός μόνον εφόσον πιθανολογείται με επαρκή βεβαιότητα, κατόπιν εκτιμήσεως ενός συνόλου αντικειμενικών νομικών και πραγματικών στοιχείων, ότι η επίμαχη συμπεριφορά μπορεί να ασκήσει επιρροή, άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, κατά τρόπο που μπορεί να βλάψει την επίτευξη

41 — Αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1978, σ. 75, σκέψη 65), της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1979, σ. 215, σκέψη 38), της 9ης Νοεμβρίου 1983, 322/81, Michelin κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 3461, σκέψη 30), και της 16ης Μαρτίου 2000, C-395/96 P και C-396/96 P, Compagnie maritime belge transports κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-1365, σκέψη 34).

42 — Βλ., συναφώς, αμέσως ανωτέρω, σημείο 56 των προτάσεων αυτών.

43 — Αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363), της 6ης Μαρτίου 1974, 6/73 και 7/73, Commercial Solvents κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 113, σκέψη 31), και Ambulanz Glöckner (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 47).

των στόχων μιας ενιαίας αγοράς μεταξύ κρατών⁴⁴.

64. Αρκεί συναφώς η συμπεριφορά της κατέχουσας δεσπόζουσα θέση στην αγορά επιχειρήσεως να είναι *ικανή* να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών⁴⁵. αντιθέτως, καθαρά υποθετικές ή θεωρητικές επιπτώσεις δεν αρκούν για να θεμελιώσουν την εφαρμογή του άρθρου 82 ΕΚ⁴⁶.

65. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να πραγματοποιήσει τις αναγκαίες στο πλαίσιο αυτό διαπιστώσεις, τηρώντας τις υποδείξεις του Δικαστηρίου⁴⁷, ενώ πρέπει να λάβει υπόψη του ιδίως τρία πράγματα.

66. Πρώτον, όπως εξέθεσε η Επιτροπή, έχει σημειωθεί διεθνοποίηση του επιχειρηματικού κλάδου του αθλητισμού. Δεν φαίνεται επομένως εκ των προτέρων ως παράδοξο το ότι αλλοδαπές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να ενδιαφέρονται να εισέλθουν στην ελληνική αγορά και να διοργανώσουν και να εκμεταλλευθούν εμπορικά αγώνες μοτοσικλέτας στην αγορά αυτή.

67. Δεύτερον, πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ έχει τη δυνατότητα, λόγω του δικαιώματός του συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας (Άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας), να εμποδίζει αποτελεσματικά την είσοδο άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών στην ελληνική αγορά. Το γεγονός ότι η ΜΟΤΟΕ, ως ημεδαπός ανταγωνιστής, δεν μπορούσε, ελλείψει σύμφωνης γνώμης της ΕΛΠΑ, να διοργανώσει τους σχεδιασθέντες για το 2000 αγώνες της μοτοσικλέτας μπορεί να επιδρά αποτρεπτικά και στους αλλοδαπούς φορείς παροχής υπηρεσιών.

68. Τρίτον, η ΕΛΠΑ έχει προβλέψει με το καταστατικό της ότι οι εμπορικές διαφημίσεις επιτρέπονται στους αγώνες μοτοσικλέτας μόνο με τη σύμφωνη γνώμη της ή τη σύμφωνη γνώμη της εξουσιοδοτημένης από την ίδια επιτροπής ΕΘΕΑΜ⁴⁸. Αυτή η δυσχέραση της εμπορικής εκμεταλλεύσεως αγώνων μοτοσικλέτας μπορεί επίσης να προκαλέσει στους αλλοδαπούς φορείς παροχής υπηρεσιών δισταγμούς για την είσοδό τους στην ελληνική αγορά. Επιπλέον, κατ' αυτόν τον τρόπο, οι αλλοδαποί χορηγοί και διαφημιστές και οι αλλοδαπές ασφαλιστικές επιχειρήσεις μπορούν να αποτραπούν από την ανάληψη δεσμεύσεων στο πλαίσιο του ελληνικού επιχειρηματικού κλάδου του αθλητισμού μοτοσικλέτας.

69. Συνολικά δεν αποκλείεται, υπό τις συνθήκες αυτές, ότι η ενδεχόμενη καταχρηστική συμπεριφορά της ΕΛΠΑ όσον αφορά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών ή όσον αφορά την εμπορική εκμετάλλευση των αγώνων αυτών θα ήταν κατάλληλη να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

44 — Απόφαση *Ambulanz Glöckner* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 48), καθώς και —όσον αφορά το άρθρο 81 ΕΚ— αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 1980, 31/80, *L'Oréal* (Σύλλογη τόμος 1980/III, σ. 471, σκέψη 18), της 13ης Ιουλίου 2006, C-295/04, *Manfredi* (Σύλλογη 2006, σ. I-6619, σκέψη 42), της 23ης Νοεμβρίου 2006, C-238/05, *Asnef-Equifax* (Σύλλογη 2006, σ. I-11125, σκέψη 34), και της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-407/04 P, *Dalmine* κατά Επιτροπής (Σύλλογη 2007, σ. I-829, σκέψη 90).

45 — Αποφάσεις *Michelin* κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 41, σκέψη 104), *Höfner* και *Elser* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 32), και της 11ης Δεκεμβρίου 1997, C-55/96, *Job Centre* (Σύλλογη 1997, σ. I-7119, σκέψη 36).

46 — Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης» (ΕΕ 2004, C 101, σ. 81, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής), σημείο 43.

47 — Βλ., παραδείγματος χάριν, παραιτίθεντες στην υποσημείωση 44 αποφάσεις *Manfredi* (σκέψεις 47 και 48), και *Asnef-Equifax* (σκέψεις 39 και 40).

48 — Σημείο 10.7 του Αθλητικού Κανονισμού Μοτοσικλέτας (ΕΑΚΜ) (βλ. σημείο 10 των προτάσεων αυτών).

70. Η Ελληνική Κυβέρνηση αντιτείνει ότι, δεδομένου του μικρού αριθμού των αγώνων μοτοσικλέτας με διεθνή συμμετοχή που διοργανώνονται στην Ελλάδα, είναι εντελώς ασήμαντες οι πιθανές επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μιας ενδεχόμενης αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς της ΕΛΠΑ.

71. Είναι ορθό ότι η εφαρμογή του άρθρου 82 ΕΚ, όπως και η εφαρμογή του άρθρου 81 ΕΚ, προϋποθέτει *αισθητό* επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών· ο επηρεασμός δεν επιτρέπεται, με άλλα λόγια, να είναι *επουσιώδης*⁴⁹. Η κρίση περί αισθητού ή επουσιώδους επηρεασμού δεν εξαρτάται όμως μόνον από ποσοτικούς, αλλά και από ποιοτικούς παράγοντες· ούτε μπορεί να περιορίζεται σε μία και μόνον παράμετρο, όπως παραδείγματος χάριν το μέγεθος της αγοράς, αλλ' αντιθέτως εξαρτάται εν γένει από περισσότερους παράγοντες, οι οποίοι, εκτιμώμενοι μεμονωμένα, δεν θα ήταν κατ' ανάγκη καθοριστικοί⁵⁰.

72. Από *ποσοτικής απόψεως* δεν αρκεί μόνον η εξέταση του συνολικού όγκου της σχετικής από ουσιαστικής και γεωγραφικής απόψεως αγοράς. Ο συνολικός αυτός όγκος ενδέχεται να αποκτά ορισμένη σημασία όσον αφορά

το ερώτημα, κατά πόσον θίγεται σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς⁵¹. Όσον αφορά όμως το ερώτημα, κατά πόσον είναι αισθητός ο ενδεχόμενος επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, πρέπει να εξετασθεί και ο όγκος των αγαθών ή υπηρεσιών που *θίγονται* από την εικαζόμενη καταχρηστική πρακτική· ο όγκος αυτός πρέπει κατόπιν να συσχετισθεί με τον συνολικό όγκο της σχετικής από ουσιαστικής και γεωγραφικής απόψεως αγοράς⁵².

73. Εφόσον στην Ελλάδα διοργανώνονται, όπως προέβλεπε η Ελληνική Κυβέρνηση, συγκριτικά λίγοι μόνο διεθνείς αγώνες μοτοσικλέτας, και μόνον η παρεμπόδιση της διοργανώσεως ή της εμπορικής εκμεταλλεύσεως ενός ή μερικών επιπλέον αγώνων μπορεί να έχει αισθητές συνέπειες σε συσχετισμό με τον συνολικό όγκο της εκεί υφιστάμενης αγοράς. Έτσι, μπορεί τελικά να δυσχερανθεί η ανάπτυξη μιας μεγαλύτερης αγοράς με δυνατότητα υψηλότερου κύκλου εργασιών.

74. Από *ποιοτικής απόψεως*, η κρίση περί αισθητού επηρεασμού εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το είδος της πρακτικής της κατέχουσας δεσπόζουσα θέση στην αγορά

49 — Αποφάσεις της 21ης Ιανουαρίου 1999, C-215/96 και C-216/96, Bagnasco κ.λπ. (Συλλογή 1999, σ. I-135, σκέψη 60), Ambulanz Glöckner (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 48), καθώς και —για το άρθρο 81 ΕΚ— αποφάσεις της 25ης Νοεμβρίου 1971, 22/71, Béguelin Import (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 1001, σκέψη 16), της 28ης Απριλίου 1998, C-306/96, Javico (Συλλογή 1998, σ. I-1983, σκέψη 16), Manfredi (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 42), Asnef-Equifax (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 34), και Dalmine κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 90).

50 — Αποφάσεις Bagnasco (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 49, σκέψη 47), Manfredi (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 43), και Asnef-Equifax (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 35).

51 — Αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 371), της 10ης Δεκεμβρίου 1991, C-179/90, Mercier convenzionali porto di Genova (Συλλογή 1991, σ. I-5889, σκέψη 15, δεύτερη περίοδος), και της 12ης Φεβρουαρίου 1998, C-163/96, Raso κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-533, σκέψη 26, δεύτερη περίοδος). Πάντως, ο συνολικός όγκος και μόνον της αγοράς δεν είναι σε καμία περίπτωση καθοριστικός ούτε για την ύπαρξη σημαντικού τμήματος της κοινής αγοράς. Εν προκειμένω, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, προκύπτει ήδη από τη γεωγραφική έκταση των οικείων αγορών, η οποία αντιστοιχεί στο έδαφος ενός κράτους μέλους, ότι πρόκειται για σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς (βλ., συνάφως, σημείο 57 των προτάσεων αυτών και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

52 — Υπό την έννοια αυτή απόφαση Javico (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 49, σκέψη 26). Βλ. και κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, όπου στο σημείο 52 —σχετικά με το άρθρο 81 ΕΚ— λαμβάνεται υπόψη το μερίδιο αγοράς και ο κύκλος εργασιών των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων σε συσχετισμό με τις αγορές και τα προϊόντα που επηρεάζονται από μια συμφωνία.

επιχειρήσεως⁵³. Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 82 ΕΚ εμπίπτουν όλες οι πρακτικές που είναι ικανές να διακυβεύσουν το ελεύθερο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, υπονομεύοντας την υλοποίηση των στόχων περί πραγματοποίησεως ενιαίας αγοράς μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως μέσω της στεγανοποίησης των εθνικών αγορών, ή της τροποποιήσεως της διαρθρώσεως του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς⁵⁴.

75. Μια ενδεχόμενη κατάχρηση των δικαιωμάτων συναπόφασης της ΕΛΠΑ όσον αφορά τη διοργάνωση και την εμπορική εκμετάλλευση αγώνων μοτοσικλέτας μπορεί να συνεισφέρει στη στεγανοποίηση των αγορών και να υπονομεύσει έτσι τον στόχο της υλοποίησης της εσωτερικής αγοράς. Εκτός αυτού, όπως υπογραμμίζει ορθώς η Επιτροπή, η ύπαρξη και μόνο μιας δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά, η οποία εκτείνεται σε όλο το έδαφος ενός κράτους μέλους, μπορεί να συνεισφέρει στην εδραίωση στεγανοποιήσεων εθνικού χαρακτήρα, εμποδίζοντας με τον τρόπο αυτόν την οικονομική αλληλοδιείσδυση που επιδιώκει η Συνθήκη ΕΚ⁵⁵.

76. Συνεπώς, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές παράμετροι παρέχουν ενδείξεις υπέρ ενός αισθητού επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.

3. Ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα (Άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ)

77. Δεδομένου ότι ένας οργανισμός όπως η ΕΛΠΑ αναμφισβήτητα δεν συνιστά δημόσια επιχείρηση, αλλά ιδιωτικό σωματείο, το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ είναι δυνατόν να εφαρμοσθεί μόνο στο μέτρο κατά το οποίο το ελληνικό Δημόσιο χορήγησε στο σωματείο αυτό ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.

78. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τέτοιων ιδιαίτερων ή αποκλειστικών δικαιωμάτων είναι το ότι συνεπάγονται ιδιαίτερη σχέση μεταξύ της εκάστοτε κρατικής αρχής και της ευνοηθείσας επιχείρησης⁵⁶ και την εγκαθιστούν σε προνομιακή έναντι των ανταγωνιστών της θέση.

79. Με τη ρύθμιση περί σύμφωνης γνώμης του άρθρου 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, το ελληνικό Δημόσιο παραχωρεί στην ΕΛΠΑ, ως επίσημο εκπρόσωπο στην Ελλάδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μοτοσικλέτας (ΔΟΜ), δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας και της επιτρέπει έτσι να συμπράττει κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ΕΛΠΑ ευνοείται έναντι άλλων πιθανών διοργανωτών αγώνων μοτοσικλέτας στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, το σωματείο απολαύει ενός *ειδικού δικαιώματος*. Επειδή μόνον η ΕΛΠΑ έχει αυτό το δικαίωμα συναπόφασης κατά το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, μπορεί ταυτοχρόνως να γίνει λόγος για *αποκλειστικό δικαίωμα*⁵⁷.

53 — Βλ., συναφώς, και κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, σημείο 45.

54 — Αποφάσεις της 31ης Μαΐου 1979, 22/78, Hugin Kassaregister και Hugin Cash Registers κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1979/1, σ. 951, σκέψη 17), Ambulanz Glöckner (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψεις 47 και 49), Manfredi (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 41), Asnef-Equifax (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 33), και Dalmine κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψεις 89 και 91): υπό την ίδια έννοια, αποφάσεις της 4ης Μαΐου 1988, 30/87, Bodson (Συλλογή 1988, σ. I-2479, σκέψη 24), και της 5ης Οκτωβρίου 1988, 247/86, Alsattel (Συλλογή 1988, σ. 5987, σκέψη 11).

55 — Υπό την ίδια έννοια — αλλά σε σχέση με ό,τι αφορά συμπτύξεις που εκτείνονται σε ολόκληρο το έδαφος ενός κράτους μέλους —, οι αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1972, 8/72, Vereeniging van Cementhandelaren κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 223, σκέψη 29), Manfredi (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 45), και Asnef-Equifax (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 44, σκέψη 37): ομοίως απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-94/04, Cipolla (Συλλογή 2006, σ. I-11421, σκέψη 45).

56 — Απόφαση της 19ης Μαρτίου 1991, C-202/88, Γαλλία κατά Επιτροπής, «ηλεκτρονικονομικά τερματικά» (Συλλογή 1991, σ. I-1223, σκέψη 24).

57 — Στο εξής χρησιμοποιώ για λόγους απλότητας μόνον τον όρο «αποκλειστικό δικαίωμα».

80. Συνεπώς, η δραστηριότητα της ΕΛΠΑ δεν εμπίπτει μόνο στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 82 ΕΚ, αλλά και σε εκείνο του άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ.

Γ — Συμβατότητα του διττού ρόλου της ΕΛΠΑ με το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα)

4. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

81. Εν συνόψει διαπιστώνονται τα εξής:

Ένα σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο όχι μόνον έχει αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, αλλά και διοργανώνει το ίδιο τέτοιους αγώνες και στο πλαίσιο αυτό συνάπτει συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσσεων, αποτελεί επιχείρηση κατά την έννοια των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ.

82. Σε περίπτωση που δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα καταφατική απάντηση, όπως προτείνω, είναι αναγκαία η εξέταση και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος. Με το δεύτερο αυτό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να πληροφορηθεί αν τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ απαγορεύουν ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, βάσει του οποίου παραχωρείται σε σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά το ίδιο αγώνες μοτοσικλέτας, ταυτοχρόνως αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για τέτοιους αγώνες, ενώ μπορεί να αρνηθεί να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη του, χωρίς να υπόκειται συναφώς σε περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο.

83. Συνεπώς, πρέπει κατ' ουσία να κριθεί ο προαναφερθείς διττός ρόλος ενός σωματείου όπως η ΕΛΠΑ βάσει του κοινοτικού δικαίου και ιδίως του άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ.

Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει, τηρώντας τη νομολογία του Δικαστηρίου για το άρθρο 82 ΕΚ, αν το σωματείο αυτό κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά και αν η καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσεως αυτής θα ήταν ικανή να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

1. Οι επιταγές του άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ

84. Κατά το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ, τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να θεσπίζουν ούτε να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τις

διατάξεις του δικαίου περί ανταγωνισμού, ως προς τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.

85. Ο όρος «μέτρο» πρέπει στο πλαίσιο αυτό να ερμηνεύεται κατά τρόπο ευρύ. Σε αυτόν εμπίπτει και ένας κανόνας δικαίου όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας⁵⁸.

86. Με την προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή ρύθμιση περί σύμφωνης γνώμης, το Ελληνικό Δημόσιο παραχωρεί στην ΕΛΠΑ, ως επίσημο εκπρόσωπο στην Ελλάδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μοτοσικλέτας (ΔΟΜ), το αποκλειστικό δικαίωμα να συναποφασίζει κατά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας.

87. Μια τέτοια ρύθμιση αντιβαίνει στο άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ, όταν η οικεία επιχείρηση, απλώς και μόνο με την άσκηση του αποκλειστικού δικαιώματος που της έχει χορηγηθεί, οδηγείται σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεώς της στην αγορά ή όταν το δικαίωμα αυτό είναι ικανό να δημιουργήσει μια κατάσταση εντός της οποίας η επιχείρηση αυτή οδηγείται σε τέτοια καταχρηστική συμπεριφορά⁵⁹. Είναι αδιάφορο το

αν πράγματι λαμβάνει χώρα τέτοια καταχρηστική συμπεριφορά⁶⁰.

88. Όπως θα αποδείξω κατωτέρω, κάθε άσκηση του δικαιώματος συναπόφασης της ΕΛΠΑ κατά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας δεν οδηγεί αναγκαστικά σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεώς της, ιδίως αν ληφθούν δεόντως υπόψη αντικειμενικοί λόγοι όπως τα συμφέροντα του αθλητισμού (βλ. κατωτέρω υπό α). Ωστόσο, μια ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ενθαρρύνει, λόγω της συγκεκριμένης διαρθρώσεως της, την καταχρηστική αυτή συμπεριφορά (βλ. κατωτέρω υπό β).

α) Δεν είναι καταχρηστική *per se* κάθε άσκηση του δικαιώματος συναπόφασης

89. Ασφαλώς δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων ως καταχρηστική κάθε άσκηση του παραχωρηθέντος στην ΕΛΠΑ δικαιώματος συναπόφασης του άρθρου 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Ειδικότερα, αν η συμπεριφορά μιας κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχιρήσεως δικαιολογείται αντικειμενικώς, η συμπεριφορά αυτή δεν είναι καταχρηστική⁶¹. Πράγματι, σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση, είναι δυνατόν να υφίστανται για ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ αντικειμενικοί λόγοι ώστε να αρνηθεί να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη του ως προς τη χορήγηση άδειας για έναν αγώνα μοτοσικλέτας.

58 — Υπό την έννοια αυτή, παραδείγματος χάριν, απόφαση Job Centre (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 45, σκέψη 29).

59 — Αποφάσεις Höfner και Elser (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψη 29), EPT (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 40, σκέψη 37), *Merci convenzionali porto di Genova* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 17), της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-323/93, *Centre d'insémination de la Crespelle* (Συλλογή 1994, σ. I-5077, σκέψη 18), *Raso κ.λπ.* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψεις 27 και 28), *Albany* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30, σκέψη 93), *Pavlov* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 127), *Ambulanz Glöckner* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 39), και απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2008, C-380/05, *Centro Europa 7* (δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 69): ομοίως απόφαση *Connect Austria* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 40, σκέψη 80).

60 — Αποφάσεις Job Centre (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 45, σκέψη 36), και *Raso κ.λπ.* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 31).

61 — Υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 15ης Μαρτίου 2007, C-95/04 P, *British Airways κατά Επιτροπής* (Συλλογή 2007, σ. I-2331, σκέψεις 84 και 85): υπό την ίδια έννοια —όσον αφορά το άρθρο 81 ΕΚ—, απόφαση *Wouters* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 22, σκέψη 97).

90. Είναι προφανές ότι τέτοιος αντικειμενικός λόγος υφίσταται αν σε σχεδιαζόμενο αγώνα μοτοσικλέτας δεν παρέχονται, ελλείψει καταλλήλων μέτρων του διοργανωτή, εγγυήσεις ως προς την ασφάλεια των αναβατών και των θεατών.

91. Πέραν όμως των καθαρά τεχνικών απαιτήσεων ασφαλείας, μπορούν να υπάρξουν αντικειμενικοί λόγοι για την άρνηση διατυπώσεως της σύμφωνης γνώμης, συναρτώμενοι προς την ιδιαιτερότητα του αθλητισμού⁶². Σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση αξίζει να αναφερθούν, παραδείγματος χάριν, οι ακόλουθες παράμετροι.

92. Αφενός, αποτελεί συμφέρον των μετεχόντων αθλητών αλλά και του κοινού, καθώς και δημόσιο συμφέρον, το να ισχύουν και να τηρούνται σε κάθε άθλημα συγκεκριμένοι και κατά το δυνατόν ενιαίοι κανόνες, προκειμένου να διασφαλίζεται η ρυθμισμένη και δίκαιη διεξαγωγή των αγώνων. Τούτο δεν αφορά μόνον τους ευρισκόμενους υπό διαρκή συζήτηση κανόνες κατά της φαρμακοδιεγέρσεως (ντόπινγκ), αλλά και τους συνήθεις κανόνες διεξαγωγής του αθλήματος. Αν για κάθε διοργανωτή ίσχυαν εντελώς διαφορετικοί κανόνες, θα καθίστατο δυσχερέστερη η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων αθλητών σε αγώνες, καθώς και η σύγκριση των επιδόσεων του καθενός, και θα μπορούσε να θιγεί επίσης το ενδιαφέρον και η αναγνωρισιμότητα του αντίστοιχου αθλήματος για το κοινό.

93. Δεν πρέπει ως εκ τούτου να θεωρείται καταχρηστική συμπεριφορά το να εξαρτά

ένας οργανισμός όπως η ΕΛΠΑ την παροχή της σύμφωνης γνώμης του ως προς τη χορήγηση άδειας για έναν αγώνα μοτοσικλέτας από την τήρηση συγκεκριμένων, διεθνώς αναγνωρισμένων κανονισμών⁶³. Τούτο βεβαίως δεν θίγει την εξέταση του περιεχομένου καθενός από τους κανόνες αυτούς βάσει των κριτηρίων του κοινοτικού δικαίου, ιδίως των κανόνων του περί ανταγωνισμού⁶⁴.

94. Αφετέρου, αποτελεί συμφέρον των μετεχόντων αθλητών αλλά και του κοινού, καθώς και δημόσιο συμφέρον, το να εντάσσονται οι διάφοροι αγώνες ορισμένου αθλήματος σε υπερκείμενο πλαίσιο, έτσι ώστε, παραδείγματος χάριν, να τηρείται ορισμένο χρονοδιάγραμμα. Ειδικότερα, μπορεί να είναι σκόπιμο να αποφευχθούν χρονικές αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ αγώνων, προκειμένου να παρασχεθεί τόσο στους αθλητές όσο και στους θεατές η δυνατότητα να παραστούν σε όσο το δυνατόν περισσότερες τέτοιες διοργανώσεις.

95. Δεν πρέπει ως εκ τούτου να θεωρείται εκ των προτέρων ως καταχρηστική συμπεριφορά το να εξαρτά ένας οργανισμός όπως η ΕΛΠΑ την παροχή της σύμφωνης γνώμης του ως προς τη χορήγηση άδειας για έναν αγώνα μοτοσικλέτας από το ότι ο αγώνας αυτός δεν συμπίπτει χρονικά με άλλους αγώνες που έχουν ήδη σχεδιασθεί και για τους οποίους έχει ήδη δοθεί άδεια⁶⁵. Συναφώς πάντως είναι αυτονόητο ότι η ΕΛΠΑ δεν επιτρέπεται να δώσει προτεραιότητα, κατά την ενδεχόμενη κατάρτιση ενός εθνικού ελληνικού ετησίου προγράμματος για αγώνες μοτοσικλέτας, στους αγώνες που (συν) διοργανώνει ή εκμεταλλεύεται εμπορικά η ίδια έναντι των αγώνων άλλων, ανεξάρτητων διοργανωτών.

62 — Επί του σεβασμού της ιδιαιτερότητας του αθλητισμού κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, βλ. δύο δηλώσεις για τον αθλητισμό και τη Λευκή βίβλο για τον αθλητισμό (προπαρατεθείσες στις υποσημειώσεις 11 έως 13).

63 — Βλ., συναφώς, και σημεία 2 έως 4 του εγγράφου της ΕΛΠΑ/ΕΘΕΑΜ προς τη ΜΟΤΟΕ, τα οποία επαναλαμβάνονται στο σημείο 17 των προτάσεων αυτών.

64 — Απόφαση Meca-Medina (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψεις 28 και 31, καθώς και 42 έως 55).

65 — Βλ., συναφώς, και σημείο 4 του εγγράφου της ΕΛΠΑ/ΕΘΕΑΜ προς τη ΜΟΤΟΕ, το οποίο επαναλαμβάνεται στο σημείο 17 των προτάσεων αυτών.

96. Η πυραμιδοειδής δομή⁶⁶ που έχει δημιουργηθεί στα περισσότερα αθλήματα⁶⁷ βοηθεί στο να διασφαλισθεί ότι λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες απαιτήσεις του αθλητισμού, όπως, παραδείγματος χάριν, ενιαίοι κανονισμοί και ενιαίο χρονοδιάγραμμα αγώνων. Ένας οργανισμός όπως η ΕΛΠΑ, η οποία είναι ο επίσημος εκπρόσωπος στην Ελλάδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μοτοσικλέτας (ΔΟΜ), είναι μέρος της πυραμιδοειδούς αυτής δομής. Στο πλαίσιο του παραχωρηθέντος σε αυτή δικαιώματος συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, η ΕΛΠΑ μπορεί να επικαλεσθεί θεμιτώς τα συμφέροντα του αθλητισμού και, εφόσον υπάρχει ανάγκη, να αρνηθεί τη διατύπωση της σύμφωνης γνώμης της. Η άρνηση αυτή γίνεται όμως καταχρηστική όταν δεν βρίσκει αντικειμενική δικαιολόγηση στα συμφέροντα του αθλητισμού, αλλά χρησιμοποιείται κατ' αυθαίρετο τρόπο για την προώθηση ιδίων οικονομικών συμφερόντων, εις βάρος άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών, οι οποίοι θα επιθυμούσαν να διοργανώσουν και προπαντός να εκμεταλλευθούν εμπορικά αγώνες μοτοσικλέτας με δική τους ευθύνη.

β) Νομική κατάσταση όπως η ελληνική ενθαρρύνει την καταχρηστική συμπεριφορά

97. Ανεξαρτήτως του αν υφίσταται πράγματι καταχρηστική συμπεριφορά, για να γίνει δεκτή παράβαση του άρθρου 86, παράγραφος 1, ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ, αρκεί ένα κρατικό μέτρο να δημιουργεί κίνδυνο καταχρήσεως⁶⁸. Εν προκειμένω, ένας τέτοιος κίνδυνος καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως της δεσπό-

ζουσας θέσεως της ΕΛΠΑ⁶⁹ στην αγορά, σε συνάρτηση με την άσκηση του δικαιωμάτος της συναπόφασης του άρθρου 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, είναι προφανής για δύο λόγους.

98. Πρώτον, μια ρύθμιση περί σύμφωνης γνώμης όπως η επίμαχη εν προκειμένω οδηγεί σε σύγκρουση συμφερόντων⁷⁰: στην ΕΛΠΑ, η οποία διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά η ίδια αγώνες μοτοσικλέτας, παραχωρείται από το ελληνικό κράτος δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας άλλων, ανεξάρτητων φορέων παροχής υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, η ΕΛΠΑ όχι μόνο διαθέτει τα νομικά μέσα που της επιτρέπουν να εμποδίσει αποτελεσματικά την είσοδο άλλων φορέων στην ελληνική αγορά, αλλά έχει και οικονομικό συμφέρον να περιορίσει την πρόσβαση των ανταγωνιστών της στην αγορά προκειμένου να ωφεληθεί η ίδια.

99. Δεύτερον, η ΕΛΠΑ δεν υπόκειται, στο πλαίσιο αυτής της ρυθμίσεως περί σύμφωνης γνώμης, σε κανενός είδους περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο σε ό,τι αφορά τη διατύπωση ή μη της σύμφωνης γνώμης της σε σχέση με τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας. Έτσι καθίσταται ιδιαίτερα ευχερές για την ΕΛΠΑ να αρνηθεί να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη της όσον αφορά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας άλλων, ανεξάρτητων φορέων παροχής υπηρεσιών. Όπως φαίνεται παραστατικά στην υπό κρίση υπόθεση, απλώς η απραξία της ΕΛΠΑ αρκούσε για να ματαιώσει το 2000 το σχέδιο ενός άλλου φορέα, εν προκειμένω της ΜΟΤΟΕ.

66 — Βλ., συναφώς, Λευκή βίβλο για τον αθλητισμό (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, τμήμα 4.1).

67 — Πυραμιδοειδής δομή δεν σημαίνει κατ' ανάγκη δομή της μίας ομοσπονδίας: στην πυγμαχία υπάρχουν παραδείγματα χάριν παράλληλως περισσότερες διεθνείς ομοσπονδίες.

68 — Βλ., συναφώς, ανωτέρω, σημείο 87 των προτάσεων αυτών και την παραιτημένη στην υποσημείωση 59 νομολογία.

69 — Επί της δεσποζουσας θέσεως της ΕΛΠΑ στην αγορά, βλ., ανωτέρω, σημεία 59 και 61 των προτάσεων αυτών.

70 — Βλ., συναφώς, απόφαση Raso κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 28).

100. Ωστόσο, ένα καθεστώς ανόθευτου ανταγωνισμού, όπως το προβλεπόμενο στη Συνθήκη⁷¹, μπορεί να επιτευχθεί μόνον εφόσον εξασφαλίζεται η *ισότητα ευκαιριών* μεταξύ των διαφόρων επιχειρηματιών⁷². Με τούτο δεν συμβιβάζεται το να παραχωρείται από το κράτος σε μια επιχείρηση όπως η ΕΛΠΑ, η οποία διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά η ίδια αγώνες μοτοσικλέτας, η εξουσία να ρυθμίζει κατ' αρέσκεια ποιοι αγώνες μοτοσικλέτας επιτρέπεται να λάβουν χώρα στην Ελλάδα· ειδικότερα, κατ' αυτόν τον τρόπο της παρέχεται σαφές πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της, τόσο σε σχέση με τη διοργάνωση αγώνων μοτοσικλέτας όσο και σε σχέση με την εμπορική τους εκμετάλλευση⁷³.

101. Δεν είναι μεν επικριτέο από απόψεως του κοινοτικού δικαίου το να προβλέπει ο εθνικός νομοθέτης σε ορισμένες περιπτώσεις ότι οι αρμόδιες αρχές ζητούν, πριν από τη χορήγηση άδειας για μια δραστηριότητα, τη συμβουλή ειδικού. Εντελώς γενικά, μπορεί για τον λόγο αυτό να είναι σκόπιμο να ζητείται η συμμετοχή των οικείων αθλητικών ομοσπονδιών σε αποφάσεις σχετικές με τον αθλητισμό. Έτσι, η ιδιαιτερότητα του αθλητισμού και του εκάστοτε αθλήματος μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο⁷⁴.

102. Ωστόσο, η διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού και η εξασφάλιση διαφάνειας επιβάλλουν τον σαφή διαχωρισμό μεταξύ του φορέα ο οποίος συμπράττει κατά τη χορήγηση

αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας και ενδεχομένως επιβλέπει αυτούς τους αγώνες, αφενός, και των επιχειρήσεων οι οποίες διοργανώνουν και εκμεταλλεύονται εμπορικά τέτοιους αγώνες, αφετέρου⁷⁵. Στην αρχή αυτή του διαχωρισμού αντιβαίνει το ότι, σε περίπτωση όπως η υπό κρίση εν προκειμένω, ο ίδιος φορέας, ήτοι η ΕΛΠΑ και, ακριβέστερα, η εξουσιοδοτημένη από την ίδια ΕΘΕΑΜ, όχι μόνο συμμετέχει στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας και έχει επιφορτισθεί με την επίβλεψη της ασφάλειάς τους, αλλά και δραστηριοποιείται —σε ανταγωνισμό με άλλους, ανεξάρτητους φορείς παροχής υπηρεσιών— στον τομέα της διοργάνωσης και της εμπορικής εκμετάλλευσας τέτοιων αγώνων.

103. Πρέπει ακόμη να εξασφαλίζεται ότι η άρνηση χορηγήσεως άδειας της δημόσιας αρχής για έναν αγώνα μοτοσικλέτας επιτρέπεται μόνο βάσει αντικειμενικών και μη εισαγόντων διακρίσεις κριτηρίων. Η κτήση της άδειας της δημόσιας αρχής για έναν αγώνα μοτοσικλέτας πρέπει να είναι δυνατή, εν ανάγκη, και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη φορέα ο οποίος καλείται σε συμμετοχή, όπως η ΕΛΠΑ, εφόσον ο φορέας αυτός αρνείται αυθαίρετα να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη του. Επιπλέον, ο αιτών πρέπει να έχει αποτελεσματική έννομη προστασία έναντι μιας απορριπτικής αποφάσεως της δημόσιας αρχής⁷⁶. σε αυτή συμπεριλαμβάνεται η λήψη προσωρινών μέτρων⁷⁷.

71 — Η έννοια του ανόθευτου ανταγωνισμού αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ, αποτελεί όμως και τη βάση των κανόνων περί ανταγωνισμού των άρθρων 81 ΕΚ έως 89 ΕΚ.

72 — Αποφάσεις Γαλλία κατά Επιτροπής («τηλεπικοινωνιακά τερματικά», προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 56, σκέψη 51), και της 13ης Δεκεμβρίου 1991, C-18/88, GB-Inno-BM (Συλλογή 1991, σ. I-5941, σκέψη 25)· υπό την ίδια έννοια, αποφάσεις ΕΡΤ (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 40, σκέψη 37), και Raso κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψεις 29 έως 31).

73 — Υπό την ίδια έννοια αποφάσεις Γαλλία κατά Επιτροπής («τηλεπικοινωνιακά τερματικά», προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 56, σκέψη 51), και GB-Inno-BM (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 72, σκέψη 25).

74 — Βλ., συναφώς, ανωτέρω, σημεία 90 έως 95 των προτάσεων αυτών.

75 — Υπό την έννοια αυτή αποφάσεις Γαλλία κατά Επιτροπής («τηλεπικοινωνιακά τερματικά», προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 56, σκέψη 52), και GB-Inno-BM (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 72, σκέψη 26).

76 — Υπό την έννοια αυτή απόφαση Albany (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30, σκέψεις 117 και 121)· για την αποτελεσματική έννομη προστασία, βλ. και αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens κ.λπ. (Συλλογή 1987, σ. 4097, σκέψεις 14 και 15), και της 13ης Μαρτίου 2007, C-432/05, Unibet (Συλλογή 2007, σ. I-2271, σκέψεις 37 και 38). Ωστόσο, το κοινοτικό δίκαιο δεν αξιώνει την ατομική έννομη προστασία κατά απλών *προπαρασκευαστικών* πράξεων για άδεια της δημόσιας αρχής, παραδείγματος χάριν κατά της παροχής ή μη της σύμφωνης γνώμης από ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ (υπό την έννοια αυτή απόφαση Heylens, σκέψη 16).

77 — Αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame κ.λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-2433, σκέψη 21), της 11ης Ιανουαρίου 2001, C-226/99, Siples (Συλλογή 2001, σ. I-277, σκέψη 19), και Unibet (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 76, σκέψη 67).

104. Συναφώς, η Ελληνική Κυβέρνηση προβάλλει μεν ότι η ΕΛΠΑ —αντιθέτως προς τα εκτιθέμενα στην απόφαση περί παραπομπής— υποχρεούται να παράσχει τη σύμφωνη γνώμη της για τη χορήγηση άδειας για αγώνες μοτοσικλέτας, εφόσον η άδεια αυτή έχει ζητηθεί προσηκόντως και πληρούνται όλες οι ισχύουσες βάσει του σχετικού εθνικού καθεστώτος προϋποθέσεις. Εκτός αυτού, η ρητή ή σιωπηρή άρνηση παροχής σύμφωνης γνώμης εκ μέρους της ΕΛΠΑ ελέγχεται δικαστικώς από το Συμβούλιο της Επικρατείας⁷⁸.

105. Δεν είναι ωστόσο έργο του Δικαστηρίου να λάβει θέση σε αυτήν την αφορώσα την ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου διαφορά. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των κοινοτικών δικαστηρίων και των δικαστηρίων των κρατών μελών, εναπόκειται στο Δικαστήριο να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό και νομοθετικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως τα εξειδικεύει η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου⁷⁹. Η απόφαση περί παραπομπής δέχεται ρητώς ότι η ΕΛΠΑ δεν υπόκειται, κατά την παροχή της σύμφωνης γνώμης της, σε περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο.

106. Συνολικά, επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μια ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας δεν συμβιβάζεται με τις επιταγές του άρθρου 86, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ, διότι ενθαρρύνει την καταχρηστική συμπεριφορά.

2. Οι εξαιρέσεις βάσει του άρθρου 86, παράγραφος 2, ΕΚ

107. Μένει τέλος να εξετασθεί αν είναι δυνατόν μια ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας να καλύπτεται από την παρέκκλιση του άρθρου 86, παράγραφος 2, ΕΚ. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος⁸⁰ υπόκεινται στους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως στους κανόνες της περί ανταγωνισμού, μόνο σε περιορισμένο βαθμό· τέτοιες επιχειρήσεις υπόκεινται στους κανόνες περί ανταγωνισμού μόνο κατά το μέτρο που η εφαρμογή τους δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί.

108. Σε σχέση με τη δραστηριότητα ενός σωματείου όπως η ΕΛΠΑ, πρέπει να διακρίνονται συναφώς δύο τομείς αρμοδιοτήτων: η διοργάνωση και εμπορική εκμετάλλευση αγώνων μοτοσικλέτας, αφενός, και η συμμετοχή στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για τέτοιους αγώνες σύμφωνα με το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, αφετέρου.

109. Σε ό,τι αφορά αρχικώς τη *διοργάνωση και την εμπορική εκμετάλλευση αγώνων μοτοσικλέτας* από ένα σωματείο όπως η ΕΛΠΑ, δεν υπάρχει ανάγκη να εξετασθεί εν προκειμένω αν πρόκειται για υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος κατά

78 — Η υποσημείωση δεν αφορά το ελληνικό κείμενο.

79 — Βλ., συναφώς, παρατιθέμενη στην υποσημείωση 26 νομολογία.

80 — Τα δημοσιονομικά μονοπώλια που επίσης αναφέρονται στο άρθρο 86, παράγραφος 2, ΕΚ δεν παίζουν κανένα ρόλο σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση.

την έννοια του άρθρου 86, παράγραφος 2, ΕΚ, όπως ίσως θα μπορούσε να υποδηλωθεί από την κοινωνική σημασία του αθλητισμού. Ειδικότερα, εν πάση περιπτώσει δεν υπάρχουν στην υπό κρίση υπόθεση καθόλου ενδείξεις ότι το Ελληνικό Δημόσιο «ανέθεσε» στην ΕΛΠΑ τη διοργάνωση και εμπορική εκμετάλλευση αθλητικών εκδηλώσεων με κυριαρχική πράξη⁸¹. Δεν προκύπτει επίσης κατά πόσον η ΕΛΠΑ θα είχε ανάγκη, για την εκπλήρωση ενός τέτοιου καθήκοντος, ενός προνομίου όπως αυτό του άρθρου 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, το οποίο της επιτρέπει να εμποδίσει την είσοδο άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών στην αγορά⁸². Εν πάση περιπτώσει, όμως, φαίνεται δυσανάλογη η συγκεκριμένη διαρρύθμιση αυτού του προνομίου⁸³, βάσει της οποίας η ΕΛΠΑ μπορεί να αρνηθεί την παροχή της σύμφωνης γνώμης της όσον αφορά τη χορήγηση αδειών για αγώνες μοτοσικλέτας άλλων φορέων χωρίς περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο.

110. Σε ό,τι αφορά τέλος τη συμμετοχή της ΕΛΠΑ στη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας αυτή καθεαυτή, το σωματείο δεν παρέχει στο πλαίσιο αυτό καμία υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος, αλλά συμμετέχει στην άσκηση κυριαρχικής εξουσίας. Συνεπώς, το άρθρο 86, παράγραφος 2, ΕΚ δεν μπορεί να εφαρμοσθεί, διότι προϋπόθεση για την εφαρμογή της διατάξεως

αυτής είναι η ύπαρξη υπηρεσίας, ήτοι οικονομικής δραστηριότητας ως επιχειρήσεως⁸⁴.

111. Κατόπιν των ανωτέρω, το άρθρο 86, παράγραφος 2, ΕΚ δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς δικαιολόγηση μιας ρυθμίσεως όπως το άρθρο 49 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

112. Εν συνόψει ισχύουν τα εξής:

Τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ απαγορεύουν ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, βάσει του οποίου παραχωρείται σε σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά το ίδιο αγώνες μοτοσικλέτας, ταυτοχρόνως αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για τέτοιους αγώνες, ενώ μπορεί να αρνηθεί να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη του, χωρίς να υπόκειται συναφώς σε περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο.

81 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1974, 127/73, BRT και Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, «BRT II» (Συλλογή τόμος 1974, σ. 157, σκέψη 20), της 11ης Απριλίου 1989, 66/86, Ahmed Saeed Flugreisen και Silver Line Reisebüro (Συλλογή 1989, σ. 803, σκέψη 55), και της 23ης Οκτωβρίου 1997, C-159/94, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1997, σ. 1-5815, σκέψη 65).

82 — Επί του κριτηρίου της αναγκαιότητας του προνομίου, βλ. αποφάσεις της 19ης Μαΐου 1993, C-320/91, Corbeau (Συλλογή 1993, σ. 1-2533, σκέψεις 13 και 14), της 23ης Οκτωβρίου 1997, C-157/94, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (Συλλογή 1997, σ. 1-5699, σκέψη 53), της 23ης Μαΐου 2000, C-209/98, Sydhavnens Sten & Grus (Συλλογή 2000, σ. 1-3743, σκέψη 77), και Ambulanz Glöckner (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 57).

83 — Στη συγκεκριμένη διαρρύθμιση των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος αναφέρεται και το άρθρο 16 ΕΚ: είναι σημαντικό «οι υπηρεσίες αυτές να λειτουργούν βάσει αρχών και προϋποθέσεων οι οποίες να επιτρέπουν την εκπλήρωση του σκοπού τους».

84 — Επί της διακρίσεως μεταξύ οικονομικής και κυριαρχικής δραστηριότητας, βλ. παραιτίθενες στην υποσημείωση 38 αποφάσεις SAT Fluggesellschaft (σκέψεις 30 και 31), και Call (σκέψεις 22 και 23), καθώς και σημείο 49 των προτάσεων αυτών.

VI — Πρόταση

113. Βάσει των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών ως ακολούθως:

- 1) Ένα σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο όχι μόνον έχει αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για αγώνες μοτοσικλέτας, αλλά και διοργανώνει το ίδιο τέτοιους αγώνες και στο πλαίσιο αυτό συνάπτει συμβάσεις χορηγιών, διαφημίσεων και ασφαλίσεων, αποτελεί επιχείρηση κατά την έννοια των άρθρων 82 ΕΚ και 86 ΕΚ.

Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει, τηρώντας τη νομολογία του Δικαστηρίου για το άρθρο 82 ΕΚ, αν το σωματείο αυτό κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά και αν η καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσεως αυτής θα ήταν ικανή να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

- 2) Τα άρθρα 82 ΕΚ και 86 ΕΚ απαγορεύουν ρύθμιση όπως το άρθρο 49 του ελληνικού Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, βάσει του οποίου παραχωρείται σε σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού, το οποίο διοργανώνει και εκμεταλλεύεται εμπορικά το ίδιο αγώνες μοτοσικλέτας, ταυτοχρόνως αποκλειστικό δικαίωμα συναπόφασης κατά τη χορήγηση αδειών από τη δημόσια αρχή για τέτοιους αγώνες, ενώ μπορεί να αρνηθεί να διατυπώσει τη σύμφωνη γνώμη του, χωρίς να υπόκειται συναφώς σε περιορισμούς, δεσμεύσεις και έλεγχο.